

ЖУРКА НА ТРГУ¹

Не знам како је почело. Упао неки чопор људи код мог стрица Еда и рекли да ће на Тргу да буде журка и стриц дрекнуо да и ја пођем са њима и ја сам трчô кроз мрак и кишу и ето мене на Тргу. Када смо стигли, сви су били бесни и тихи, сви су стајали и гледали у црњу. Неки су понели пушке, а један му је гурô цев у панталоне и говорио да ће да опали, али није. И то испред суда, а стари сат на торњу је куцô дванаест сати. Падала је ледена киша и све је мрзло. Свима је било 'ладно, а црња је непрестано стезô руке око себе, да не би видели да дрхти.

Онда се један од момака пробио кроз гомилу и шчепô црњу за кошуљу, а он га је само гледô, док му је црна кожа дрхтала, видело се на светлу ватре да се препô, и само је гурнô руке у џепове. И маса је викала *џожури, уби чамују*. А један је рекô: „Вади руке из џепова, одма' ћемо те загрејати.“ Али црња га ништа није чуо, руке је и даље држô у панталонама.

А баш је било 'ладно. И ја сам гурнô руке у џепове, толико сам се смрзô. Ватра је била мала, послагали су неке цепанице око подијума на који су подигли црњу и када су просули по дрвету бензина, пламен је обасјô читав Трг. Било је касно и бандере су биле угашене. Али је ватра била толика да је бронзани генерал на Тргу личио кô да је жив. Кô да се смеје црњи оним својим плесњивим лицем.

Просули су још бензина и обасјали Трг кô кад се упале сва светла, или када сунце залази. Све запреге и кола су стајали тамо. Кô да је субота, једино што се нигде није видео ниједан црња. Ниједан црња, само онај кога су звали Бејкот и довукли везаног на камиону Џеда Вилсона. Суботом буде има црнчуга колико и белаца.

Сви су били кô пома'нитали јер је требало да црњу ложе на ватри, а ја сам био на крају круга и бројô сам кол'ко има аутомобила на Тргу. Видô сам како лете и неке птице које је пробудила бука. Реко' себи, можда мисле да је јутро. Лед се тако сијô на калдрми, киша је падала и мрзла се. Избројô сам четрдесет аута и онда сам престô да бројим. Знао сам да је било људи који су колима дошли чак из Финикс Ситија.

Бог те, каква је то била ноћ. Каква ноћ. Када се бука стишала, чуо сам црњу, па сам се прогурô кроз масу, да будем ближе. Крв му је текла из носа и ушију и био је сав црвен тамо где му је крв квасила црну кожу. Подизô је једну ногу, па другу, и тако стално, као пиле у рерни. Погледô сам у подијум на који су га попели, послагали су му око ногу цепанице у круг. Мора да му је било врело, пламенови су му лизали велика црна стопала. Неко је црњи викнуо да се помоли, али црња ни да зуцне. Само је стењô, стискô очи и дизô ноге горе-доле, горе-доле.

¹ Приповетка која је први пут објављена постхумно, у збирци прича *Летџ кућу (Flying Home and Other Stories; 1996)*, под насловом *A Party Down at the Square*, који је дао приређивач Џон Ф. Калахан. (Прим. њев.)

Видо сам како га ватра окружује са свих страна, све ближе његовим црним ногама. Сад је баш добро горела, а киша је стала, и ветар је задувао, и још се распламсала. Мора да је унаоколо било тридесетак жена, јасно сам чуо њихове пискаве гласове, измешане са мушкима. И онда... Сви смо у исто време чули буку. Као да је циклон дотутњо из залива, сви су погледали у небо, да виде шта је то. Неко је био зачуђен, неко уплашен, а црња ништа. Ништа није чуо. Није чак ни подигао главу. Завијање је било све ближе, тачно изнад наших глава, а ветар све јачи, и тај звук ко да је кружио око нас.

Онда сам га угледо. Кроз облаке и маглу, угледо сам црвене и зелене сигнале на крилима. И то на секунд, јер је убрзо пролетео. Гледо сам у даљини, према аеродрому, преко педесет километара од нас, да ли се види светло са торњева поред писте. Ноћу се некад види како трепери, али сада га није било. И ево га опет, као птичурина изгубљена у магли. Тражио сам црвене и зелене сигнале, али више их није било. Летео је изнад кровова, ниже него мало пре. Ветар је задуво, носећи лишће са собом, по тлу су играле чудне сенке, а границе су пуцкетале и падале.

Била је то права олуја. Мора да је пилот помислио да лети над пистом. Можда је помислио да би требало да слети на Трг. А људи, тек они што су се испрепадали. И ја сам се препо. Викали су: „Слеће авион. Слеће авион.“ И: „Пада.“ Неки су ускочили у своје запреге и кола. Чуле су се запреге како шкрипе, ларма ланаца и мотори како кашљу док покушавају да их упале. Са десне стране, коњ се пропео и распалио копи-тима у ауто.

Нисам знао шта да радим. Да л' да бегам, ил' да останем да видим шта ће бити. Авион ми је био на дохват руке. Вероватно је пилот тео да види где је и бука авиона је заглашила сваки звук. Осећо сам његове вибрације, коса ми се подигла испод шешира. Погледо сам у статуу генерала, с једном подигнутом ногом, како се ослања на мач, и таман сам сконто да се попнем и сакријем му се између ногу, одједном је све престало и када сам погледо, видим га како плови посред Трга као брод, преко дрвећа.

Мотор је престо да му ради, гране су пуцкетале и ломиле се под њим. Сада сам га јасно видо, сребрног и блиставог од ватре, са црним словима T. W. A. испод крила. Отпловио је преко Трга и ударио у каблове између бандера које су са аутопута доносили струју у град. Знаш како је одјекнуло. Ко кад ветар залупи лимена врата на шупи. Само га је додирно стајним трапом, али су варнице прштале на све стране, а покида-ни каблови бацали плаве искре, сиктали к'о змије пуштене из кавеза.

Пет-шес' каблова је покидо и кад год би додирнули земљу, искочиле би нове искре. Вијорили су се на ветру и када сам тамо стигао, све је пуцкетало и преко улице се ширио плавичасти дим. Спао ми је шешир док сам трчо, али нисам стао да га тражим. Био сам један од првих, чуо сам друге како табанају за мноме преко траве. Мртве би пробудили, толико су се дерали, и брзо су дошли, сви су се гурали и једнога су одгурнули на кабел који је висио. Ала је то запрштало, као када ковач потопи усијану потковицу у казан воде, и све се задимило. Мирисало је на спаљено месо. Први пут сам осетио тај мирис. Била је то нека жена. Мора да ју је одма' убило. Лежала је у барици као проштац, а око ње разбијена стаклена изолација са бандере. Подерала јој се бела хаљина, видо сам јој сису како виси над барицом, и голе бутине. Неке жене су за-

вриштале и пале у несвест, једна скоро да се изврнула преко ње, али ју је неки човек задржò. Шериф и његови су викали, махали пиштољима и терали људе, и све се плавило од варница. Од шока је жена поцрнела скоро кò и онај црња. Хтео сам да видим да ли је и она плава, или је то само од искри, али ме је шериф одгурò. Освртò сам се док сам ишò и одједном, здесна, опет сам чуо авион.

Облаци су се брзо померали по ветру, а ветар ми је донео мирис неке паљевине. Када сам се окренò, маса се враћала код црње. Видò сам га како стоји усред пламена. Све блиставијем, по оном ветру. Маса је трчала. И ја сам потрчò. Трчò сам преко траве, с масом. Није сада била тол'ко велика, кад се појавио авион. Саплео сам се преко преко гране обореног дрвета и пао, и угризò се за усну. И то знаш како. Осетио сам крв у устима док сам трчò. Ваљда ми је зато била мука. Кад сам стигò, црњи су већ гореле панталоне, а људи су стајали околу и гледали, али не преблизу, јер је ветар јако дувò. Један се продерò: „Шта је, угљеша, није ти више 'ладно, а? Не мораш више да гураш руке у панталоне.“ А црња га је погледò оним крупним белим очима, само што му нису искочиле из главе, а мени би доста. Нисам више 'тео да гледам. Пожелео сам да тркнем негде и исповраћам се, али сам остò укопан, испред гомиле, само сам гледò.

Црња је нешто 'тео да каже, али га ништа нисам чуо, дувò је ветар и ватра је плам-сала. Наћулио сам уши. Џед Вилсон му тада довикну: „Хоћеш нешто да нам кажеш, чамуганеру?“ А кроз пламен допре оним црначким гласом: „Господо, хоће ли неко да ми пререже грло?“, питао је. „Молим вас, хоће ли неко да буде хришћанин и пререже ми грло?“ А Џед Вилсон му викну: „Жао ми је, гари, овде нема хришћана. Нема ни Јевреја. Овде су сви стопроцентни Американци.“

Црња се тада ућутò. Људи су се смејали Џеду. Џед је баш популаран у народу, каже стриц, следеће године ће га бирати за шерифа. А мени је врућина била претерана, и очи су ме пекле. Пробò сам да се повучем, када Џед узне канистер бензина и посу га по ватри око црње. Из ватре сукну сребрни дим све до црње и по грудима му плану плави пламен.

Е па, тај црња је стварно био жилав. Мора му се одати признање, стварно је био жилав. Горео је кò кућа, а дим је смрдео кò загорела кожа. Ватра му је била до главе, а дим густ и црн, више га нисмо видели. Није ни мрдò – мислили смо да је мртав. И онда је искочио. Ватра је изгорела канап којим су га везали и он поче да скаче кò луд, а кожа му је горела. Тако је јако скакò по подијуму, који је такође горео, да је пропò кроз њега и докотрљò се до мене. Одскочио сам уназад, да не би и мене за'ватило. Никада то нећу заборавити. Сетићу се тог црње сваки пут када једем роштиљ. Леђа су му била кò у прасета на ражњу, видò сам му отиске ребара како излазе из кичме и савијају се према напред. Какав је то био призор, та црнчугина леђа. Био ми је под ногама, а неко ме отпозади гурну и замало да га нагазим, а он је још увек горео.

Успео сам да га не нагазим, а Џед и још неки су га даскама и гранама откотрљали у ватру, и сипали су још бензина. Ја би' најрадије отишò, али људи су урпали и нисам могò ни да мрднем, осим да померим главу и гледам у статуу. Генерал је на шеширу имò одломљену грану. 'Тео сам да се измакнем и побегнем, црева су ми радила, али сам осетио само пљувачку посред лица и врео дах када сам се окренò и иза себе угледò жену и два мушкарца. Тако да нисам могò да одем. А црња се још једном докотрљò из

ватре. Није га држало место. Али је сад отишò на другу страну. Нисам га баш добро видò кроз дим и ватру. Донели су неке гране и држали су га тамо овога пута, све док се није претворио у пепео. Ваљда је тамо и остò. Знам да се претворио у пепео јер сам недељу дана касније срео Џеда, а он се смејò и показивò ми белу кост прста, око ње је још висила црњина кожура. А те ноћи сам отишò чим се маса померила да види црњу како гори. Прогурò сам се кроз гомилу, а жена иза мене ми огреба лице, ритала се и викала да 'оће да га боље види.

Претрчò сам преко Трга, на другу страну, где су шериф и заменици чували каблове који су и даље бацали варнице и правиле плави дим. Срце ми је тукло кò да сам трчò маратон, сагнуо сам се и преврнò цео желудац. Из мене је све излазило у великом млазу по земљи. Био сам болестан, уморан и слаб, дрхтò сам од 'ладноће. Ветар је и даље дувò и крупне капи кише су почеле да падају. Пошò сам улицом до стрица и прошò поред продавнице којој је ветар разбио прозор, и стакла је било по целом тротоару. Сећам се да сам га шутирò док сам пешачио. И да је нечији петао кукурикнò по оном ветру кò да је јутро.

Сутрадан нисам могò да устанем, толико сам био слаб, а стриц ме зафрковò да сам „курамоца из Синсинатија“. Није ми сметало. Стриц каже да се човек временом навикне. А он сàм није могò да оде. Превише ветра и кише за њега. Устò сам и погледò кроз прозор, и даље је пљуштало, по целом дворишту је било мртвих врабаца и одломљених грана. Пргутуò је циклон, и то баш кроз наш округ, имали смо среће што се није обрушио на нас пуном снагом.

Дувало је три дана, и разбуцало је цео град. Ветар је одувò варнице до оне бело-зелене, скоцкане куће на авенији Џексон, са великим бетонским лавовима у дворишту, и спалио је до темеља. Морали су да убију још једног црњу који је, као онај Бејкот, покушò да побегне из округа. Стриц Ед каже да црње увек морају убијати у пару, да другима не би пало на памет да бегају. Мада, сви које сретнем кò да избегавају ту тему. Сви су нешто мрзовољни кад и' видиш. Налетим на једног у продавници, а он надрндан да те бог сачува. Пре неки дан сам био у радњи код Бринклија, кад је неки бели наполичар рекò да нема вајде од убијања црња, да се тиме неће ништа постићи. А био је гладан кò вук. Већина наполичара ми тако изгледају. Изненадио би се колико белци могу изгледати изгладнело. Неко му је рекò да завеже, и он се ућутò. Ал' по лицу би рекò да неће тај дуго ћутати. Изашò је из радње, мрмљò нешто себи у браду и пљунò дуван што је жвакò право на под радње. Бринкли је рекò да је бесан јер му не даје више на црту. У сваком случају, ништа није било боље. Прво онај црња и олуја, па авион, па жена и покидани каблови. Причају да је авиокомпанија отпочела истрагу, 'оће да виде ко је запалио ватру која умало што им није уништила авион. И све то у једној ноћи, и све то због једног црње, осим олује. Али каква је то била ноћ. И каква журка. Био сам тамо, капираш. Био сам тамо, и све сам видò. Била је то моја прва журка – е вала, нека буде и последња. Е, а тај црња је стварно био жилав. Тај Бејкот је стварно био црња и по!

(Са енглеској ÷ревео Преграј Шайоња)